

РАЗМИШЉАЊА О ОДБРАНИ

Позициона одбрана и схватање појма борбе у окружењу. Проучавајући савремену литературу која се односи на питање одбране може се стећи уверење да је са појмом позициона одбрана готово нераздвојно повезана одбрана у окружењу.

И у нашој мирнодопској пракси, кроз тактичке задатке у којима се проучава позициона одбрана, готово редовно се сусрећемо и са наставним питањима: окружења и борба у окружењу, пробој из окружења, и слично. Врло често, разрађивачи задатака, бирајући земљиште на коме ће разрадити одбрану, на првом месту поводе се мислима: овде ћу моћи врло лепо да „разиграм“ борбу у окружењу, итд. Оваква схватања позиционе одбране, у коју се, у тактичким оквирима, као нераздвојан елеменат, укључује и борба у окружењу, тј. где се дозвољава да извесни делови по цени отсудности **могу** да остану у окружењу, по нашем мишљењу погрешна су, с обзиром на наше услове. Остављање делова у окружењу доводи до брзог „топљења“ снага што би могло и да се дозволи једино онда када се располаже јаким људским потенцијалом.

У историји ратова наших народа, нарочито у току Народнослободилачког рата, није примењивана таква тактика. Па и када је, стицајем околности, долазило до окружења, прва тежња окружених јединица била је пробој, избијање у слободан простор, стварање услова за маневар и извршење противнапада.

Позициона одбрана у нашим условима не само да има тако статичан карактер какав се може сагледати у совјетској литератури. То не значи да наша позициона одбрана не треба да има исти степен отсудности или, да има неки други однос према губитку земљишта. Али, начин њеног извршења треба да буде другачији. У земљишном појасу који, према ситуацији и примењеним задацима, треба отсудно да се брани (позиционом одбраном), до пуног изражаја треба да дође маневар снагама и средствима са циљем извлачења испод непријатељског удара и истовременим извршењем противнапада на бокове продирућих непријатељских јединица.

С овим у вези потребно је озбиљно размислити и начело по коме непријатељски напад треба сломити испред предњег краја. Само ово начело захтева безусловно статичан карактер позиционе одбране и нагомилавање снага на предњи крај, што, с друге стране, доводи до стављања

питања: како заштитити тако концентрисану живу снагу од јаке непријатељске артиљериске припреме? Поред тога, тежња за сламањем непријатељског напада испред предњег краја доводи до његове упорне одбране, што нападачу, на случај продора, ствара повољне услове за окружење браниоачких делова на предњем крају.

Ако се не би захтевало да се непријатељски напад сломије испред предњег краја, **већ у захвату главног одбранбеног појаса**, добило би се више различитих варијанти које би позиционој одбрани, у склопу одбранбеног појаса, дале много динамичнији карактер. У том случају предњи крај не би морао да буде тако засићен живом снагом, јер би се она могла распоредити више по дубини. Другим речима, добиле би се јаче резерве, које би се могле распоређивати и у групама. У моменту непријатељског удара претпостављени старешина би био дужан да, по потреби, извлачи јединице испод непријатељског удара, да плански каналише непријатељски продор и да употребом резерви и извучених јединица противнападима слама непријатеља по читавом одбранбеном појасу. Он би требао да поклања нарочиту пажњу томе да му поједине јединице не дођу у ситуацију окружења, да им благовремено наређује да предузму најпогоднији маневар и да их истовременим противнападима резервама растеређује непријатељског притиска.

Овакав карактер позиционе одбране више би одговарао нашим условима. Осим тога, јаче изражен активан карактер одбране у потпуности одговара менталитету нашег човека и, што је најважније, чува снаге за следећа узастопна дејства.

*

* * *

Противнапади испред предњег краја. У нашој тактици често се подвлачи значај активности у одбрани. Ово начело је веома значајно, јер пасивна одбрана редовно доводи до пораза. Међутим, у нашој литератури, па и у њеној примени у мирнодопској пракси (кроз задатке, вежбе и слично), нарочито у оквиру тактике, врло ретко наилазимо на извршење противнапада испред предњег краја. Противнапади се обично врше тек пошто нападач продре у одбранбени појас са циљем да се непријатељ уништи и успостави нарушени одбранбени систем. То практично значи да се непријатељу даје могућност да неометано заврши све потребне припреме за напад. Без обзира на то који вид напада непријатељ примењује (из непосредног додира или из подилажења), противнапади браниоца испред предњег краја су потребни и могући и наша тактика треба њима да се позабави. Циљеви ових противнапада могу бити најразличитији, почев од тога да се непријатељу ометају припреме за извршење напада, да се његов напад одложи, па чак, и да се његов напад сломије још у подилажењу браниоачевом главном положају.

За примену оваквих противнапада можемо наћи пуно доказа у теорији и борбеној пракси наше Армије кроз све историске ратове који су вођени за одбрану наше земље. Нарочито у Народноослободилачком рату има безброј примера у којима су противнапади наших јединица, извршени пред

почетак непријатељског напада или у току његовог извршења испред предњег краја одбране, доносили крупне и пресудне резултате.

С обзиром на карактер нашег земљишта, ширину могућих фронтова, борбене традиције наших народа и менталитет нашег човека, па и на бледу слику борбених дејстава која допире до нас са Корејског ратишта, можемо претпоставити да ће карактер наших борбених дејстава у евентуалном рату бити врло динамичан. Дејства ће се одвијати на широком фронтovima, борбени пореди неће сачињавати непрекидну линију фронта тесно повезану фортификациским системом, тесан и непосредан борбени додир са непријатељем неће бити сталан. На фронту ће бити јаче и слабије поседнутих места и доста међупростора слабо или никако брањених. Главнине обостраних снага често ће се одлепљивати и остављати између себе „ничије“ просторе контролисане само извиђачким деловима. У оваквим условима, за време подилажења нападача, браниоцу се пружају широке могућности примене најразноврснијих маневара у циљу извршења противнапада испред предњег краја. Ови противнапади примењени саобразно конкретной ситуацији, без обзира на величину јединице, могу донети обилне користи.

И у условима непосредног додира са непријатељем и тада када тај додир траје дуже, корисно је примењивати ове противнападе. У овим условима нападач изводи припреме за напад, тако рећи на очи браниоца. Тешко се може оправдати пропуштање повољних момената у којима се не би предузимала активна дејства — удар живом силом — у циљу дезорганизације нападачевих припрема. Пажљивом анализом припрема нападача могу се уочити више момената који у тим припремама претстављају његову озбиљну слабост. Узмимо пример извршење смене или тенденције нападача да на уском фронту, у циљу пробоја, концентрише највећи део снага и средстава, при чему, често пута, остале делове фронта ризикантно разголићује. Ове моменте озбиљно треба искоришћавати за извршење противнапада испред предњег краја.

Извршење противнапада испред предњег краја проткано са једновременим партизанским дејствима у непријатељској позадини, као и дејства у неповољним атмосферским приликама а нарочито ноћу могу довести до још већих резултата.

*
* *

Позиционa одбрана и систем траншеја. Иако наша званична правила предвиђају у позиционој одбрани примену утврђивања положаја по систему траншеја и по систему групног утврђивања, ипак је, готово редован случај, да се под појмом позиционе одбране подразумева одбрана организована по систему траншеја. Ово потврђује и наша мирнодопска пракса, јер се највећи број задатака по теми „позициона одбрана“ решава у систему траншеја.

Раније изложени карактер будућих борбених дејстава у нашим условима, какав претпостављамо, захтева да се и ово питање критички размотри.

Примена организације положаја по систему траншеја обновљена је у Другом светском рату на Источном фронту. Под условима повремене

стабилизације фронтава и равничастог земљишта овај је систем нужно морао да буде прихваћен, јер се постављало питање маскирања, груписања снага и маневра живом силом на отвореном земљишту, а у непосредном додиру са непријатељем. Уз то, релативно дуги временски размаци између појединих операција (по неколико месеци) омогућавали су извођење дуготрајних радова које су обостране одбранбене положаје испуњавали читавим сплетом траншеја и саобраћајница. У овом сплету фортификациских објеката, повезаном по фронту и дубини, било је тешко утврдити тачно груписање снага и средстава, а маневар живом силом, по фронту и дубини, могао је да се изводи прикривено и без великих губитака. Ово су несумњиво позитивне особине система траншеја, оцењене кроз призму извесних специфичних услова. Отуда је овај систем утврђивања одбранбених положаја и прихваћен у Совјетској армији као нормалан вид фортификациске организације положаја, док у нашој тактици ово питање није довољно критички размотрено.

На већем делу нашег земљишта, позитивна страна система траншеја, која се огледа у могућности прикривања груписања снага, губи свој значај. Земљиште са таквим карактеристикама као што је наше (мноштво маркантних висова и других земљишних објеката, врло погодних за организацију отпорних тачака, пружа могућности да се кроз његову исцрпну процену дође до доста тачних закључака о груписању снага. Чим изађемо на земљиште нама се одмах намећу поједине тачке које нуде услове за успешну организацију одбране и које се морају организовати. Самим тим, у склопу свих тачака, врши се и груписање снага. Браздати ово земљиште многобројним траншејама у циљу да се нападач обмане о стварном груписању снага у овим условима нема свог смисла, јер ће нападач, и поред траншеја, проценом земљишта, долазити до доста правилних закључака о груписању браничевих снага.

Друга позитивна страна траншеја је могућност заклоњеног маневра снагама по фронту и дубини. На нашем земљишту и ова особина доста губи од свога значаја. Врло често, наше земљиште, самим својим створом (испресецањем, покривеност и слично), омогућава прикривен маневар снага и без примене траншеја. Наравно, не мислимо на самом предњем крају (у захвату прве и друге траншеје), али се у дубини положаја готово увек могу наћи ове могућности.

Систем групног утврђивања положаја при свакој одбрани обично претходи траншејном систему. Код организације сваке одбране најпречи је задатак да се у најкраћем року створи неопходан ватрени систем. То значи да треба одредити борбени поредак који ће дозвољавати најбољу употребу ватре, и који ће, при томе, трпети што мање губитака. То се постиже укопавањем целокупног борбеног поретка у земљу што, уствари, претставља утврђивање положаја по групном систему. Доцније, зависно од расположивог времена, прелази се постепено у траншејни систем повезивањем постојећих објеката по фронту. Наравно, овај пут при благовременој организацији узастопних одбранбених појасева у дубљој позадини није редован. У таквим случајевима обично се одмах приступа организацији система траншеја, јер није нужно да се у што краћем року обезбеди ватрени си-

стем. Чак се и ови радови изводе радним батаљонима, а често уз масовно учешће становништва.

Вероватан карактер наших будућих борбених дејстава (већа динамичност, шири фронтови, брзи прелази из једне тактичке радње у другу и сл.), захтеваће ширу примену организације положаја по систему групног утврђивања. Наравно, овај ће се систем развијати у траншејни систем уколико застој у борбеним дејствима буде већи и уколико земљиште омогућава и захтева његов даљи развој.

И земљиште, врло често, биће непогодно за израду траншеја. Оправдан захтев да се траншеје повијају по земљишту често пута доводи до тога да се њихова дужина на једној одређеној ширини фронта знатно продужава, а то изазива веће напрезање радне снаге и већи утросак времена. Траншеје се често повлаче и на оним местима где нису потребне (на пример јаругама), јер то никог неће обманути о могућности груписања снага у овим рејонима нити ће се туда вршити маневар снага по фронту на самом предњем крају.

Али, на нашој државној територији има и таквог земљишта, а у будућим операцијама биће и таквих ситуација, где ће примена траншеја бити неопходна. По нашем мишљењу, сматрати позициону одбрану са применом система траншеја као нормалан начин организације одбране у нашој тактици, било би једнострано и погрешно решење. Склони смо да верујемо да ће примена система групног утврђивања бити чешћа, али да ће, саобразно конкретної ситуацији и карактеру земљишта на коме се операције воде, и систем траншеја наилазити на примену.
